

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA DU LỊCH

CHỢ PHIÊN HÀ NỘI
VỚI PHÁT TRIỂN DU LỊCH NỘI ĐÔ
(QUA NGHIÊN CỨU TRƯỜNG HỢP CHỢ BƯỞI - TÂY HỒ - HÀ NỘI)

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP

Giáo viên hướng dẫn : TS. Dương Văn Sáu
Sinh viên thực hiện : Trương Thúy Hằng
Lớp : VHDL 16B
Niên khóa : 2008 - 2012

HÀ NỘI - 2012

MỤC LỤC

Trang

LỜI CẢM ƠN

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài	1
2. Mục đích nghiên cứu của khóa luận.....	3
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	3
4. Lịch sử nghiên cứu vấn đề	4
5. Phương pháp nghiên cứu	4
6. Một số đóng góp của khóa luận	5
7. Bố cục của khóa luận.....	5
Chương 1: TỔNG QUAN VỀ CHỢ VÀ CHỢ PHIÊN TRÊN ĐỊA BÀN NỘI ĐÔ HÀ NỘI.....	6
1.1. Chợ - những vấn đề chung	6
1.1.1. Chợ: khái niệm và nguồn gốc	6
1.1.2. Vai trò của chợ trong đời sống kinh tế - xã hội	10
1.1.3. Phân loại chợ	13
1.2. Chợ và chợ phiên tiêu biểu trên địa bàn nội đô Hà Nội	21
1.2.1. Chợ Đồng Xuân.....	21
1.2.2. Chợ Hôm – Đức Viên.....	24
1.2.3. Chợ Mơ	25
1.2.4. Chợ Bưởi.....	27

1.3. Đặc điểm của chợ và chợ phiên Hà Nội	29
1.3.1. Địa bàn tồn tại	29
1.3.2. Thời gian hoạt động.....	31
1.3.3. Mặt hàng	32
1.3.4. Hình thức trao đổi, mua bán	34
1.4. Tiểu kết chương 1	36
Chương 2: CHỢ BƯỞI ĐỐI VỚI DU LỊCH NỘI ĐÔ HÀ NỘI	38
2.1. Lịch sử hình thành và phát triển của chợ Bưởi	38
2.2. Đặc điểm dân cư và kinh tế xã hội	44
2.2.1. Đặc điểm dân cư.....	44
2.2.2. Đặc điểm kinh tế – xã hội	47
2.3. Đặc điểm hoạt động của chợ Bưởi	52
2.3.1. Chợ Bưởi – chợ phiên trong lòng thủ đô Hà Nội	52
2.3.2. Cơ cấu quản lý và hoạt động của chợ.....	55
2.4. Vai trò của chợ Bưởi trong đời sống dân cư Hà Nội	57
2.5. Vai trò của chợ Bưởi với phát triển du lịch nội đô Hà Nội	60
2.6. Thực trạng hoạt động du lịch của chợ Bưởi hiện nay	63
2.6.1. Cơ sở vật chất kỹ thuật và hạ tầng của chợ Bưởi	63
2.6.2. Thực trạng khách và khách du lịch tại chợ Bưởi.....	67
2.6.3. Tổ chức quản lý các hoạt động du lịch – dịch vụ	69
2.7. Tiểu kết chương 2	71

Chương 3: ĐỊNH HƯỚNG, GIẢI PHÁP KHAI THÁC CHỢ BƯỞI PHỤC VỤ PHÁT TRIỂN DU LỊCH NỘI ĐÔ HÀ NỘI	73
3.1. Xu hướng biến đổi và phát triển của chợ và chợ Bưởi hiện nay	73
3.2. Những thuận lợi và khó khăn khi khai thác chợ Bưởi phục vụ phát triển du lịch nội đô Hà Nội	75
3.2.1. Những thuận lợi cơ bản	75
3.2.2. Những khó khăn trước mắt	76
3.3. Định hướng phát triển đối với chợ Bưởi	77
3.4. Một số giải pháp nhằm khai thác chợ Bưởi trong phát triển du lịch nội đô Hà Nội.....	78
3.4.1. Giải pháp về đẩy mạnh công tác phục hồi và bảo tồn các giá trị văn hóa đặc sắc của chợ Bưởi	78
3.4.2. Giải pháp về tổ chức sắp xếp bộ máy quản lý, điều phối hoạt động thương mại.....	80
3.4.3. Giải pháp về tổ chức xây dựng cơ sở vật chất kỹ thuật, hạ tầng du lịch, sắp xếp tổ chức giao thông	81
3.4.4. Giải pháp về xây dựng nguồn nhân lực du lịch	83
3.4.5. Giải pháp về xây dựng văn hóa kinh doanh	84
3.4.6. Giải pháp về xây dựng các chương trình du lịch đa dạng, đặc trưng riêng của chợ Bưởi	86
3.4.7. Giải pháp về đẩy mạnh công tác tuyên truyền, quảng cáo cho hoạt động du lịch của chợ Bưởi	93

3.4.8. Giải pháp về liên kết, phối hợp giữa các hãng lữ hành với chính quyền và nhân dân địa phương	95
--	----

3.5. Tiểu kết chương 3	97
-------------------------------------	-----------

KẾT LUẬN.....	98
----------------------	-----------

TÀI LIỆU THAM KHẢO

PHỤ LỤC

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Thăng Long xưa cũng giống như các thành thị phương Đông tuy có phân biệt với nông thôn nhưng lại không thể tách biệt khỏi nông thôn. Những nếp sống, thói quen, nghề nghiệp rồi những sinh hoạt tín ngưỡng, hội hè... mà người bốn phương mang từ làng quê mình ra đất kinh kỳ hiến cho thành thị Thăng Long. Kẻ Chợ mang đậm dấu ấn của kẻ quê – thôn dã xóm làng. Tuy nhiên xét về mặt kinh tế thì đặc trưng của thành thị Thăng Long không phải là nông nghiệp mà là thương nghiệp và thủ công nghiệp. Do nhu cầu của xã hội (vua quan, binh lính, thị dân) và do vị trí buôn bán làm ăn thuận tiện, thương nhân các nơi đổ về Thăng Long, phố xá xuất hiện khá nhanh. Nơi đây tập nập phố phường kẻ mua người bán, chợ búa trên bến dưới thuyền (bến sông Tô – Giang Khẩu và bến Triều Đông – Hòe Nhại).

Từ thế kỷ 17 người ta đã ví chợ Thăng Long như những ngày hội, ai nấy đều bị chen lấn, vướng chân tứ phía, nên phải mất rất nhiều thì giờ mới đi được một quãng ngắn. Có thể nói bao quanh và đan xen vào những phố phường Hà Nội là một màn lưới chợ phong phú và đa dạng. Có những chợ nổi tiếng như chợ Cầu Đông, chợ Đông Thành, chợ Bạch Mã hay chợ Đông, chợ Hoàng Hoa hay chợ Tây, chợ Quyển, chợ Đình... Ở cổng thành thì có các chợ Cửa Đông, Cửa Nam, chợ Đình Ngang. Cửa ô thì có chợ ô Yên Hòa, ô Cầu Dền, ô chợ Dừa, ô Thịnh Quang, ô Đống Mác, ô Cầu Giấy, chợ Đồng Lâm – ô Kim Hoa.

Hà Nội xưa cũng giống như nhiều vùng quê khác có chợ phiên, chợ phiên không biết từ lúc nào đã tồn tại trong lòng người Hà Nội như một nét văn hóa riêng, và được coi như một nét “duyên thâm” của mảnh đất Thăng

Long ngàn năm văn hiến này. Qua những biến thiên của lịch sử, Hà Nội bây giờ đã khác xưa nhiều, chợ mọc lên từng ngày, từng giờ. Người Hà Nội đã quen với nhiều loại hình chợ mới. Tuy nhiên, ít ai biết được rằng ở một nơi phần hoa đô hội như đất Hà thành, vẫn tồn tại những phiên chợ đậm chất thôn quê. Chợ Bưởi họp vào những ngày 4, 9 của tháng, tức ngày 4, 9, 14, 19, 24, 29 âm lịch, chợ Mơ họp vào ngày 2, 7 tức ngày 2, 7, 12, 17, 22, 27 âm lịch. Câu ca dao cổ vẫn đậm đà da diết:

“Chợ Bưởi một tháng sáu phiên

Rủ nhau đi chợ nên duyên đèo bông

Ngày tư ngày chín em mong

Buồng cau con lợn bận lòng anh lo.”

Chợ Bưởi, thuộc vùng Kẻ Bưởi nay thuộc quận Tây Hồ, một trong những chợ cổ nhất Hà Nội còn duy trì hình thức họp chợ phiên, nét văn hóa đẹp gắn liền với sự hình thành của Thăng Long – Hà Nội. Điều đặn một tháng sáu phiên chợ Bưởi, người Hà Nội lại được sống trong một không khí chợ quê thuần chất.

Tuy nhiên, chợ Bưởi, chợ Mơ ngày nay đã biến thành siêu thị và trung tâm thương mại - một kiểu chợ quá quen thuộc ở các nước công nghiệp phát triển. Ở đây người mua cứ yên ắng chọn hàng vào giỏ, ra cửa đã có người tính sẵn qua máy đưa biên lai, trả tiền, tất cả diễn ra trong sự khô khan sòng phẳng và vô cảm. Ở đây không còn những nét quen thuộc khiến người ta quên đi nỗi nhọc nhằn, hòa vào không khí hồ hởi thân thương, hồn cốt của chợ xưa nữa.

Hiện nay, chợ phiên vẫn chưa được nhìn nhận như một tài nguyên du lịch quý giá. Vì vậy, tiềm năng du lịch này hiện chưa được khai thác và định hướng rõ ràng để phục vụ cho việc phát triển du lịch nội đô. Trước thực trạng

đó, việc nghiên cứu đánh giá có khoa học trên cơ sở lý luận thực tiễn vấn đề văn hóa chợ phiên Hà Nội là yêu cầu cần thiết và cấp bách không chỉ đáp ứng nhu cầu của hoạt động phát triển du lịch mà còn có ý nghĩa trong việc bảo tồn bản sắc, giá trị văn hóa của mảnh đất Thăng Long – Hà Nội.

Là một sinh viên khoa Văn hóa du lịch, trường Đại học Văn hóa Hà Nội, xuất phát từ những suy nghĩ trên cùng sự động viên và chỉ bảo nhiệt tình, tâm huyết của giảng viên hướng dẫn, Tiến sĩ: Dương Văn Sáu, em đã chọn nghiên cứu đề tài: “Chợ phiên Hà Nội với phát triển du lịch nội đô (qua nghiên cứu trường hợp chợ Bưởi – Tây Hồ – Hà Nội)” để xây dựng khóa luận tốt nghiệp của mình.

2. Mục đích nghiên cứu của khóa luận

Khi nghiên cứu đề tài: “Chợ phiên Hà Nội với phát triển du lịch nội đô (qua nghiên cứu trường hợp chợ Bưởi – Tây Hồ – Hà Nội)” bên cạnh mục đích xây dựng một luận văn tốt nghiệp chuyên ngành Văn hóa du lịch, em còn hi vọng có thể đóng góp chút sức lực nhỏ bé của mình để phục hồi và khơi dậy tiềm năng du lịch văn hóa của chợ phiên Hà Nội, từ đó tạo nên những chương trình du lịch văn hóa đặc sắc, độc đáo mà chỉ ở chợ phiên Hà Nội mới có nhằm hấp dẫn du khách trong và ngoài nước mỗi khi có dịp đến thăm thủ đô ngàn năm văn hiến này.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu chính của khóa luận là các chợ phiên Hà Nội thông qua nghiên cứu chợ Bưởi để làm rõ các đặc điểm về lịch sử, kinh tế, văn hóa, xã hội của chợ phiên; vai trò của chợ phiên Hà Nội trong đời sống dân cư Hà Nội cũng như với phát triển du lịch nội đô.

Phạm vi về không gian: Do sự hạn chế về thời gian, đề tài: “Chợ phiên Hà Nội với phát triển du lịch nội đô (qua nghiên cứu trường hợp chợ Bưởi –

Tây Hồ – Hà Nội)” được giới hạn ở việc khảo sát thực tế một số chợ và chợ phiên tiêu biểu có tiềm năng du lịch cao tại Hà Nội như: Chợ Đồng Xuân, chợ Hôm – Đức Viên, chợ Mơ, chợ Bưởi.

Phạm vi về thời gian: Nghiên cứu chợ phiên Hà Nội nói chung và chợ Bưởi nói riêng đầu năm 2012.

4. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Theo khảo sát của em trước khi làm luận văn, đề tài: “Chợ phiên Hà Nội với phát triển du lịch nội đô (qua nghiên cứu trường hợp chợ Bưởi – Tây Hồ – Hà Nội)” chưa từng có người tìm hiểu. Tuy nhiên, đã có một số tác giả nghiên cứu đối tượng chợ ở các góc nhìn khác nhau, chẳng hạn như các tác phẩm: “Thăng Long – Hà Nội thế kỷ XVII – XVIII – XIX” – luận án PTS sử học của tác giả Nguyễn Thừa Hỷ; “Chợ các tỉnh miền núi phía Bắc – trung tâm sinh hoạt văn hóa toàn vùng” – Nghiên cứu khoa học của một số giảng viên đại học Văn hóa Hà Nội, do cô giáo Phan Thị Đếm chủ nhiệm đề tài; “Chợ nông thôn châu thổ sông Hồng trong quá trình chuyển đổi kinh tế – xã hội thời kỳ đổi mới (trường hợp chợ Ninh Hiệp, chợ Hữu Bằng, chợ Thổ Tang) – tác giả Lê Thị Mai – Luận án tiến sĩ xã hội học. Ngoài ra, còn có khóa luận tốt nghiệp cùng chuyên ngành cũng đã xem xét chợ phiên như một đối tượng du lịch, đó là: “Chợ Kỳ Lừa với việc phát triển du lịch tỉnh Lạng Sơn” – tác giả: Đỗ Quang Huy. Những tác phẩm trên là một trong những nguồn cung cấp tài liệu tham khảo có giá trị cho em để hoàn thành khóa luận.

5. Phương pháp nghiên cứu

Khóa luận đã sử dụng một số phương pháp nghiên cứu sau đây:

- Phương pháp nghiên cứu hệ thống.
- Phương pháp nghiên cứu thực địa.

- Phương pháp thu thập và xử lý thông tin.
- Phương pháp đối chiếu, so sánh.
- Phương pháp điều tra xã hội học (phỏng vấn, tìm hiểu...)

6. Một số đóng góp của khóa luận

Qua việc phân tích “Chợ phiên Hà Nội với phát triển du lịch nội đô (qua nghiên cứu trường hợp chợ Bưởi – Tây Hồ – Hà Nội)” bằng những phương pháp khoa học và hệ thống, em hy vọng sẽ mang đến một góc nhìn du lịch đầy mới mẻ về những chợ phiên vốn rất gần bó, quen thuộc với người dân Thủ đô Hà Nội. Từ đó, bước đầu thiết lập một số chương trình du lịch văn hóa độc đáo, đặc sắc về chợ phiên Hà Nội, đồng thời em cũng xin nêu ra những đề xuất và kiến nghị nhằm đầu tư khai thác tiềm năng du lịch văn hóa này, góp phần phát triển du lịch Thủ đô nói riêng và du lịch Việt Nam nói chung.

7. Bố cục của khóa luận

Ngoài phần mở đầu, kết luận, phụ lục và tài liệu tham khảo thì khóa luận được chia thành 3 chương chính:

Chương 1: Tổng quan về chợ và chợ phiên trên địa bàn nội đô Hà Nội.

Chương 2: Chợ Bưởi với du lịch nội đô Hà Nội.

Chương 3: Định hướng, giải pháp khai thác chợ Bưởi phục vụ phát triển du lịch nội đô Hà Nội.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Challan de Belval, Albert (1904), *Au Tonkin 1884–1885: notes, souvenirs et impressions*, Plon-Nourrit et cie, Paris.
2. Nguyễn Chí Bền (2010), Bảo tồn, phát huy giá trị di sản văn hóa vật thể Thăng Long – Hà Nội, Nxb Hà Nội, Hà Nội.
3. Trần Chiển (1994), *Hà nội – Phố và chợ*, Tập phóng sự, Nxb Hà Nội, Hà Nội.
4. Ngô Huy Giao, Minh Anh, Nguyễn Ngọc Tiên (2010), *36 dấu ấn lịch sử văn hóa Hà Nội*, Nxb Thanh niên, Hà Nội.
5. Huỳnh Thị Dung (2011), *Chợ Việt*, Nxb Từ điển Bách khoa, Hà Nội.
6. Đỗ Thị Hào (2010), *Chợ Hà Nội xưa và nay*, Nxb Phụ nữ, Hà Nội.
7. Tô Hoài, Nguyễn Vinh Phúc (2000), *Hỏi đáp nghìn năm Thăng Long – Hà Nội*, Nxb Trẻ, Tập 1, Hà Nội.
8. Phạm Đình Hồ (1989), *Vũ Trung tùy bút* (bản dịch của Đông Châu Nguyễn Hữu Tiến), Nxb Trẻ và Hội Nghiên cứu giảng dạy Văn học TP. HCM, TP. Hồ Chí Minh.
9. Nguyễn Thừa Hỷ (1993), *Thăng Long – Hà Nội thế kỷ XVII – XVIII – XIX*, Luận án PTS. sử học, Thư viện Quốc gia, Hà Nội.
10. Lam Khê, Khánh Minh (2010), *36 chợ Thăng Long Hà Nội*, Nxb Thanh niên, Hà Nội.
11. Lê Văn Kỳ (chủ biên), Vũ Văn Luân (2011), *Đất Bưởi ngàn xưa*, Hội văn nghệ dân gian Việt Nam, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.

12. Vũ Khiêu, Nguyễn Vinh Phúc, Trần Thị Băng Thanh (2000), *Văn hiến Thăng Long*, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
13. Thạch Lam (1998), *Hà Nội băm sáu phố phường*, Nxb Văn nghệ TP HCM, TP. Hồ Chí Minh.
14. Lê Thị Mai (2004), *Chợ quê trong quá trình biến đổi*, Nxb Thế giới, Hà Nội.
15. PTS. Trần Nhoãn (1995), *Du lịch và kinh doanh du lịch*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
16. Nguyễn Vinh Phúc (2009), *1000 năm Thăng Long Hà Nội*, Nxb Trẻ, Hà Nội.
17. Penguin Reference, Phạm Đăng Bình, Nguyễn Văn Lập biên dịch (1995), *Từ điển kinh tế*, Nxb Giáo Dục, Hà Nội.
18. Văn Tân (chủ biên), Nguyễn Văn Đạm (1997), *Từ điển tiếng Việt*, In lần thứ 2, Nxb KHXH, Hà Nội.
19. Mai Thục (2009), *Tinh hoa Hà Nội*, Nxb Văn hóa thông tin, Hà Nội.
20. Hoàng Đạo Thúy (1975), *Phố phường Hà Nội xưa*, Nxb Thăng Long, Hà Nội.
21. Thư viện Viện nghiên cứu Hán Nôm, *Hồng Đức thiện chính*, ký hiệu A.33s, Hà Nội.
22. Quốc Văn (2010), *36 khám phá văn hóa Hà Nội*, Nxb Thanh niên, Hà Nội.
23. Trần Quốc Vượng, Vũ Tuấn Sán (2004), *Hà Nội nghìn xưa*, Nxb Hà Nội, Hà Nội.

24. Nguyễn Như Ý (2003), *Đại Từ điển tiếng Việt*, Nxb Từ điển Bách Khoa, Hà Nội.

25. Nguyễn Như Ý (2004), *Đại Từ điển tiếng Việt*, Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.

26. Một số website:

- <http://www.dulichvietnam.com.vn>

- <http://www.thanglong.ictnews.vn>

- <http://www.36phopuong.vn>

- <http://www.hanoimoi.com.vn>

- <http://www.baodatviet.vn>

- <http://www.sotaydulich.com>